

УГОДА ПРО ПРИМИРЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ

Ляш А.О., професор кафедри правознавства факультету економіки, права та інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат юридичних наук, професор.
Кубрак О.І., студент 5-го курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Інститут примирення винного з потерпілим набув важливого значення для кримінального судочинства України та інших країн і став невід'ємною частиною низки міжнародних нормативно-правових актів. Позитивно до інституту примирення винного з потерпілим ставляться практичні працівники. Зокрема, за даними проведеного анкетування слідчих, адвокатів та суддів у Запорізькій, Дніпропетровській, Одеській, Харківській, Київській областях виявило позитивне ставлення до інституту примирення сторін у кримінальному процесі 306 (83,15%) працівників слідчих підрозділів; 418 (93,72%) працівників суду; 436 (76,90%) захисників [1, с. 72].

Глава 35 КПК України, яка визначає особливості кримінального провадження на підставі угод, не дає поняття угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Проект Закону України «Про медіацію» під угодою про результати медіації розуміє письмово оформлену домовленість сторін, що може укладатися за результатами медіації та містить викладення досягнутих сторонами спільних рішень щодо врегулювання конфлікту (спору) [2].

О. В. Перепада стверджує, що примирення – це досягнутий мир або порозуміння між особою, яка вчинила злочин, і потерпілим, тобто факт відновленого безконфліктного стану між цими особами. Умовами юридичної дійсності примирення є відшкодування потерпілому матеріальної, моральної або фізичної шкоди, заподіяної злочином, та вчинення інших дій на користь потерпілого [3, с. 8]. А. М. Яценко

вказує, що примирення варто тлумачити як належним чином оформлену письмову угоду, юридичний зміст котрої полягає у засвідченні того, що суб'єкт, який вчинив суспільно небезпечне діяння, відшкодував завдані ним збитки або усунув заподіяну шкоду, а потерпіла особа висловила своє задоволення вжитими щодо неї заходами та надала згоду на звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності або на настання іншого кримінального правового наслідку [4, с. 7]. Ю. В. Баулін під примиренням розглядає акт прощення потерпілим свого кривдника, котрий заподіяв йому шкоду, досягнення з ним згоди й миру. Результатом цієї процедури є угода названих осіб, за якою потерпілий не наполягає на притягненні до кримінальної відповідальності винуватої особи, а остання відшкодовує завдані нею збитки або усуває заподіяну шкоду [5, с. 138, 139].

Разом з тим необхідно звернути увагу на недолік нормативного положення, що регулює процедуру укладення таких угод з метою їх подальшого врегулювання. Так, відповідно до ст. 469 КПК України [6] не визначено тієї «іншої особи», яка буде мати право на проведення домовленостей стосовно угоди про примирення, тобто це місце повинна зайняти така процесуальна особа, як посередник (медіатор) між потерпілим та підозрюваним. Законодавцем не було введено такого процесуального учасника, як медіатор, що буде гальмувати процес розвитку інституту угод про примирення, оскільки зазвичай потерпілий та підозрюваний чи обвинувачений не компетентні в юридичних питаннях та не можуть досягти згоди без втручання незацікавленої сторони. Вважаємо за необхідне перейняти досвід європейських країн (Англія, Фінляндія, Франція) та запровадити такого суб'єкта в кримінальному процесі, як медіатор, з метою чіткого визначення прав та обов'язків цього суб'єкта та можливістю його залучення. Крім того, не можна оминати увагою і те, що Комітетом міністрів Ради Європи була видана Рекомендація № R (99) 19 «Про медіацію у кримінальних справах», де було вказано про пріоритетність введення посередництва в процес та запровадження посередника, який має конкретні навички, акредитоване навчання та певні уміння [7].

Також в КПК України чітко не врегульовано питання щодо дотримання принципу презумпції невинуватості особи. Відповідно до ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини кожен, кого звинувачують у скоєнні злочину, вважається невинуватим, поки його провина не буде доведена відповідно до закону [8]. Схожа норма міститься в ч. 1 ст. 62 Конституції України, а саме: особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком судом [9]. Тобто на усіх стадіях кримінального процесу діє принцип презумпції невинуватості, а тому укладення угоди про примирення суперечить даному принципу, оскільки особа визнає себе винуватою та зобов'язується відшкодувати шкоду ще до моменту винесення обвинувального вироку. Більш того, у випадку укладення угоди на досудовому розслідуванні суд не досліджує обставини кримінального провадження, а лише перевіряє правомірність укладення угоди, що може призводити до незаконного засудження осіб до кримінального покарання за злочини, які вони не вчиняли. Особливої уваги для суду потребує і те, що при укладенні угоди про примирення може спрацювати суб'єктивний фактор, наприклад, неусвідомлення в повній мірі наслідків укладення угоди про примирення або здійснення психологічного тиску зі сторони слідства чи прокуратури.

Однією з головних проблем є неможливість оскарження обвинувального вироку, який був винесений на підставі угоди про примирення ні потерпілим, ні підозрюваним чи обвинуваченим, згідно з положеннями статей 394 та 424 КПК України [6]. Апеляційне оскарження можливе лише з підстав призначення більш суворішого покарання або винесення вироку без згоди підозрюваного чи обвинуваченого на призначення покарання. Тобто фактично підписуючи угоду особа відмовляється від свого права на оскарження.

Запровадження Інституту укладення угоди про примирення на території України свідчить про готовність нашої держави змінювати концепцію кримінального процесу відповідно до європейських стандартів, що зумовить поліпшення становища усіх сторін

кримінального провадження. Однак інститут укладення угоди про примирення потребує подальшого доопрацювання та удосконалення. Переконані, що уведення інституту угод про примирення буде сприяти правовому розвитку суспільства задля досягнення європейських стандартів відновного правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Цільмак О.М. Юридично-психологічні аспекти участі адвоката при примиренні обвинуваченого, підсудного з потерпілим у кримінальному процесі / О.М. Цільмак, О.М. Скрябін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Juftp/2012_1/tsulmak.htm
2. Закон України «Про медіацію» від 19.04.2012 р. №10301-1. Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43208
3. . Перепадя О. В. Кримінально-правові аспекти примирення між особою, яка вчинила злочин, та потерпілим (порівняльний аналіз законодавства України та ФРН) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. В. Перепадя ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. – 2003. – 18 с.
4. Ященко А. М. Примирення з потерпілим у механізмі кримінально- правового регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А. М. Ященко; Київський національний університет ім.Т. Г. Шевченка. – К. – 2006. – 20 с.
5. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія / Ю. В. Баулін. – К. : Атіка. – 2004. – 296 с.
6. . Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/files/noviy_kpk_2012.pdf

7. Рекомендація № R (99) 19 від 15 вересня 1999 року «Медіація у кримінальних справах» // Відновне правосуддя в Україні: Щоквартальний бюлетень. – 2005. – № 1–2. – С. 50–53.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод — Редакція від 01.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004

9. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>